

**BUNE PRACTICI PRIVIND MANAGEMENTUL
SITUAȚIILOR CARE IMPLICĂ COPII VICTIME
ALE UNOR FORME DE VIOLENȚĂ
ȘI
RECOMANDĂRI PRIVIND ÎMBUNĂTĂȚIREA
MANAGEMENTULUI SITUAȚIILOR CARE IMPLICĂ
COPII VICTIME ALE UNOR FORME DE VIOLENȚĂ**

Autor: Daniela Nicolăescu

Doctor în științe sociale, Consilier Superior

Noiembrie 2015, București

INTERESUL SUPERIOR AL COPILULUI

Art 3 al 1 CDC

“În toate acțiunile care privesc copii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala”.

Glosar de termeni:

A / N / E - abuz, neglijare, exploatare

ANDPCA - Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție

ANITP - Agenția Națională împotriva Traficului de Persoane

CPC - Comisia pentru Protecția Copilului

CJICA- Centrul Județean de Intervenție pentru Copilul Abuzat

CC- Centrul de Consiliere

DGASPC - Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului

DIICOT - Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism

DJSP - Direcția Județeană de Sănătate Publică/Direcția de Sănătate Publică a Municipiului București

EIL - Echipa Intersectorială Locală

IJD - Inspectoratul de Jandarmi Județean/Direcția Generală de Jandarmi a Municipiului București

IJP - Inspectoratul Județean de Poliție/Direcția Generală de Poliție a Municipiului București și unități de poliție ale sectoarelor

ISJ - Inspectoratul Școlar Județean/Inspectoratul Școlar General al Municipiului

București

ITM - Inspectoratul Teritorial de Muncă

MAI - Ministerul Afacerilor Interne

ONG - organizații neguvernamentale

PPC - plan personalizat de consiliere

CLARIFICĂRI CONCEPTUALE PRIVIND VICTIMA MINOR

Termenul de victimă a cunoscut interpretări relativ recente prin derularea în ultimele șase decenii a diferite studii cu privire la caracteristicile victimale. De asemenea, fundamentarea victimologiei ca disciplină în planul științelor sociale a generat ample dezbateri cu privire la relația dintre victimă și agresor, la sprijinul ce este necesar a fi acordat victimelor și la procesul complex de recuperare a traumelor provocate de actul agresional. Prin victimă se înțelege *orice persoană umană care suferă direct sau indirect consecințele fizice, materiale sau morale ale unei acțiuni sau inacțiuni criminale*.

Cronologia diferitelor abordări în sfera victimologiei este reliefată în diferite lucrări, reținându-se că termenul generic de victimă, raportat la criteriul „suferință reală și autentică” se circumscrie următoarelor categorii:

- victimă reală - nu dorește și nu acceptă trauma victimală;
- semivictimă - nu dorește, dar acceptă (acord prezumat);
- pseudovictimă - dorește și acceptă.

În Declarația principiilor de bază privind justiția în cazul victimelor crimelor și abuzului de putere, adoptată de Adunarea Generală a O.NU. în sesiunea a XIV-a, din 17 sept.-18 dec. 1985, „victimă” este definită *ca acea persoană care, individual sau în colectiv, a suferit o vătămare constând într-o atingere adusă integrității sale fizice*

sau psihice, o suferință morală, o pierdere materială sau o încălcare gravă a drepturilor ei fundamentale, din cauza unor activități sau unor omisiuni care contravin legilor penale în vigoare ori reprezintă încălcări ale normelor naționale în materia drepturilor omului. De asemenea, în **Declarația de principii fundamentale de justiție referitoare la victimele criminalității și la victimele abuzului de putere**, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 40/34 din 29 decembrie 1985, se identifică patru puncte în capitolul care tratează în mod expres asistența acordată victimelor:

1. *Victimele trebuie să primească sprijin material, asistență medicală, psihologică și socială necesară, prin mijloace guvernamentale, voluntare sau comunitare.*
2. *Victimele trebuie să fie informate cu privire la serviciile sociale, și de sănătate ce le au la dispoziție și despre alte forme de asistență la care au acces imediat.*
3. *Poliția, Justiția, serviciile de sănătate și alte instituții interesate trebuie să fie pregătite pentru a-și oferi sprijinul sau asistența promptă și eficientă victimelor.*
4. *În acordarea de servicii și asistență victimelor, atenția trebuie îndreptată spre cei care au nevoi speciale din cauza vătămărilor sau a unor factori de tipul celor menționați anterior.*

Un alt act internațional, **Recomandarea 21/1987 a Consiliului Europei privind asistarea victimelor și prevenirea victimizării**, prescrie mult mai amplu dimensiunile victimizării indicând în art. 10 „*promovarea coordonării: a) serviciilor de protecție a victimelor cu instituțiile din sistemul de justiție penală și cu alte servicii publice și private; b) serviciilor de protecție a victimelor cu instituțiile din sistemul de justiție penală și cu alte servicii publice*” și acordând o atenție specială vulnerabilității unor categorii de victime, promovând în art. 4 „*asigurarea victimelor și familiilor acestora, în mod special a celor mai vulnerabile*”.

Sistemele moderne de drept reglementează diferit, și, de cele mai multe ori incomplet domeniul protecției victimelor. Pentru completarea și armonizarea legislațiilor naționale, la nivelul Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului Europei a fost elaborat un set de documente între care, cele mai relevante sunt:

- **Rezoluția nr.27/1977 a Consiliului Europei privind protecția victimelor infracțiunilor**, prin care se recomandă statelor membre să ia în considerare 13 principii, acordându-se o atenție specială contribuției pe care trebuie să o aducă statul la realizarea protecției atât a persoanelor care au suferit o vătămare corporală gravă ca urmare a unei infracțiuni cât și persoanelor dependente de oricine a fost ucis în urma unei infracțiuni ;
- **Declarația de principii fundamentale de justiție referitoare la victimele**

criminalității și la victimele abuzului de putere, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 40/34 din 29 decembrie 1985, se constituie într-un document important ce definește termenul de victimă, dreptul acesteia la justiție și la un tratament corect, prescrie coordonatele care să orienteze restituirea și compensarea; accentuează rolul asistenței care trebuie acordată victimei și vizează promovarea schimbării legislațiilor naționale în ceea ce privește normele care interzic abuzul de putere și oferirea de reparații victimelor unor astfel de abuzuri;

- **Recomandarea nr. R (85)11 a Consiliului Europei cu privire la statutul victimei în cadrul procedurilor și legislației penale;**
- **Recomandarea nr.21/1987 a Consiliului Europei privind asistarea victimelor și prevenirea victimizării**, oferă un cadru care acoperă într-o manieră completă, prin cele 19 măsuri recomandate statelor membre, paleta largă a consecințelor psihologice, sociale și financiare ce sunt prezente în victimizare;
- **Rezoluția nr.690/1997 a Consiliului Europei cu privire la forțele de poliție;**
- **Convenția Europeană privind compensarea victimelor crimelor cu violență** - Strasbourg - 24.11.1998, asigură oportunitatea dezvoltării unei solidarități sociale la nivel internațional în ceea ce privește situația victimelor crimelor internaționale comise cu violență.

Clasificarea victimelor ia în calcul o serie de dificultăți și probleme ce se referă la: **a.** marea diversitate a infracțiunilor și, în consecință, a categoriilor de victime;

b. apartenența victimelor, chiar dacă cu ponderi diferite, tuturor categoriilor de variabile legate de: vârstă, sex, pregătire socioprofesională, pregătire culturală, rol-status social, rol-status economic etc.; **c.** mari diferențe interindividuale în grupurile de victime, în ceea ce privește responsabilitățile și rolul jucat în comiterea infracțiunilor.

În funcție de gradul de implicare și de responsabilitate a victimelor în comiterea infracțiunii, în literatura de specialitate au fost identificate următoarele categorii de victime:

- complet inocentă;
- având o vinovăție minoră;
- la fel de vinovată ca infractorul;
- mai vinovată decât infractorul;
- cea mai vinovată, responsabilitate aproape totală în comiterea infracțiunii;
- simultană.

Copiii fac parte din categoria persoanelor cu o vulnerabilitate victimală crescută

datorită particularităților psiho-comportamentale și de vârstă specifice: lipsa posibilităților fizice și psihice de apărare, capacitatea redusă de anticipare a propriilor comportamente și ale altora, capacitatea redusă de înțelegere a efectelor și consecințelor unor acțiuni proprii sau ale altora, capacitate redusă empatică, imposibilitatea de a discerne între intențiile bune și rele ale altora, nivelul înalt de sugestibilitate și al credulității, sinceritatea și puritatea sentimentelor, gândurilor, intențiilor, lipsa experienței sociale etc. Datorită acestor caracteristici ei pot fi ușor antrenați în acțiuni victimizante pentru ei, pot fi înșelați cu promisiuni sau recompense, mințiți, constrânși să comită acte ale căror consecințe negative pentru ei și pentru alții nu le pot prevedea.

Până în prezent nu au fost publicate studii privind percepția publicului larg asupra fenomenului, însă persoanele care lucrează cu copiii victime se confruntă cu o atitudine negativă a publicului larg față de acestea. Deși au fost derulate campanii informative, acestea se adresau în principal grupurilor de risc, fiind concentrate asupra prevenirii. În România, recunoașterea statutului de victimă în general, și în special a victimelor abuzurilor sexuale, reprezintă o problemă. Majoritatea persoanelor blamează victimele, în special în situații de viol.

Problemele psihologice pe care le au copiii victime sunt extrem de complicate și diverse. Una dintre victimele asistate declara că „îmi este frică să merg pe stradă, să privesc oamenii, pentru că aceștia mi-ar vedea urâtenia”, referindu-se la experiența traumatică de victimă a exploatarei sexuale.

Există și reacții pozitive din partea media, incluzând derularea unor campanii de informare de către televiziunea națională și alte posturi private de televiziune, precum și campanii în presă. Problema constă în faptul că jurnaliștii caută știri senzaționale, prezentând cazurile dintr-o perspectivă care nu ajută publicul general să înțeleagă riscurile și consecințele acestui fenomen.

În aceeași măsură este necesară derularea unor campanii de sensibilizare a opiniei publice asupra victimelor din perspectiva a ceea ce înseamnă să fi victimă, ce îndură o victimă pe perioada agresiunii, care sunt dificultățile pe care o victimă le întâmpină la contactul cu comunitatea din care face parte și cu societatea, în general, indiferent de vârstă.

Aceste campanii de sensibilizare sunt necesare pentru schimbarea atitudinii populației și pot constitui primul pas în acest sens. De asemenea, este necesară implicarea comunităților în procesul de combatere a victimizării copilului, dar și în procesul de reintegrare socială. Implicarea comunităților nu se poate realiza doar în urma unor campanii de informare, solicitând încredere în instituțiile statului ca principali actori în rezolvarea acestei probleme. Tocmai de aceea programele derulate în sprijinul copiilor victime și exemplele de succes trebuie făcute cunoscute la nivelul publicului larg. În acest mod oamenii vor vedea rezultatele și vor înțelege faptul că implicarea lor poate produce schimbări importante.

ABORDAREA MULTIDISCIPLINARĂ A EVALUĂRII COPILULUI VICTIMĂ ÎN CONTEXT NAȚIONAL

În România sistemul de protecție a copilului este unul descentralizat, fiind împărțit pe patru paliere de responsabilitate: central, local, comunitar și asociativ-comunitar.

a) **La nivel central** autoritatea responsabilă cu gestionarea problematicii protecției și promovării drepturilor copilului este Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA). ANPDCA, funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, structură aflată în subordinea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Aceasta asigură urmărirea și controlul aplicării și respectării reglementărilor din domeniul protecției drepturilor copilului și adopției, coordonarea activităților desfășurate de persoane juridice de drept public sau privat în acest domeniu, reprezentarea, în numele statului român, pe plan intern și extern în domeniul protecției drepturilor copilului și adopției și elaborarea cadrului normativ necesar în vederea armonizării legislației interne în materia protecției drepturilor copilului și adopției cu normele și principiile prevăzute de tratatele și convențiile internaționale la care România este parte, precum și în vederea aplicării efective a acestora.

b) **La nivel local**, respectiv la nivelul fiecărui județ/sector al municipiului București funcționează Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

DGASPC este instituție publică aflată în subordinea consiliului județean, care asigură la nivel local aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor singure, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, precum și a oricăror persoane aflate în nevoie.

În subordinea acestei autorități se află serviciile rezidențiale și de tip familial destinate copiilor pentru care au fost stabilite, în condițiile legii, măsuri de protecție specială în afara propriei familii.

DGASPC-urile au responsabilități în cazurile de abuz, neglijare sau exploatare, inclusiv exploatare prin muncă, trafic de copii, repatrierea și reintegrarea socială a copiilor neînsoțiți, respectiv returnarea familiilor cu copii și acordarea de servicii de sprijin în funcție de nevoi.

Principalele servicii oferite de DGASPC în cazurile de exploatare a copiilor prin muncă, trafic de copii și în cazul copiilor repatriați sunt:

- serviciile telefonul copilului pentru semnalarea tuturor situațiilor de violență asupra copilului și, după caz, pentru semnalarea situațiilor de violență în familie, în cadrul cărora funcționează câte o echipă mobilă de intervenție pentru situațiile de urgență;
- centrele de primire în regim de urgență pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat - care își extind activitatea pentru toate formele de violență asupra copilului;
- centrele de consiliere pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat - care își

extind activitatea pentru toate formele de violență asupra copilului;

- centrele de tranzit pentru protecția și asistența copiilor repatriați și/sau victime ale traficului.

c) **La nivel comunitar** sunt înființate și funcționează Serviciile publice de asistență socială (SPAS). Acestea sunt structuri în subordinea consiliului local, ca structuri de sine stătătoare, în timp ce în situația în care o astfel de structură de sine stătătoare nu poate fi înființată, legea prevede obligativitatea angajării în structura aparatului propriu al consiliilor locale comunale, a unor persoane cu atribuții de asistență socială.

Spas-urile au responsabilitatea de a dezvolta servicii de suport pentru copil și familie, prin care să se asigure menținerea, refacerea și dezvoltarea capacităților copilului și ale familiei sale în vederea depășirii situațiilor de criză.

d) **la nivelul mediului asociativ-comunitar**, legislația românească prevede și înființarea structurilor comunitare consultative (SCC), în condițiile în care potrivit principiilor promovate la nivel de politică publică implicarea și participarea colectivității locale în procesul de identificare a nevoilor comunității și de soluționare la nivel local a problemelor sociale care privesc copiii, reprezintă cea mai importantă etapă a procesului de prevenire a separării copilului de familie.

Membrii SCC sunt cetățeni ai comunității - lideri formali și informali - care doresc să se implice ca voluntari în procesul de intervenție în vederea rezolvării problemelor comunității: consilierii locali, preotul (indiferent de religie) și/sau profesorul de religie, polițistul de proximitate, medicul de familie și/sau medicul pediatru, consilierul școlar, directorul de școală și/sau diriginții, președintele unei asociații de locatari, reprezentantul oricărei alte asociații din comunitate (religioase, de tineret, a femeilor, a minorităților etc.), foștii beneficiari ai serviciilor sociale, reprezentantul mass-media local, operatorii economici/oamenii de afaceri, liderii grupurilor etnice comunitare.

SCC recomandă SPAS din localitate luarea unor măsuri pentru soluționarea anumitor cazuri prin acordarea unor servicii, precum și prin acțiuni de prevenire a exploatării copiilor prin muncă, exploatării sexuale și traficului de copii, cum ar fi:

1. informarea membrilor comunității cu privire la această problemă (în cadrul "școlii părinților" sau a grupurilor/familiilor de sprijin);
2. identificarea și propunerea de soluții concrete pentru copiii aflați la risc de exploatare prin muncă, exploatare sexuală și trafic de copii (centre de zi, centre de consiliere și sprijin);
3. facilitarea accesului familiilor vulnerabile la serviciile de sprijin existente;
4. semnalarea la DGASPC a cazurilor de copii victime.

Din perspectiva, autorităților publice de la nivel local, intervenția în astfel de cazuri ar trebui efectuată de către echipe multidisciplinare constituite la nivelul Direcțiilor

Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, care reunesc specialiști din diverse domenii și cu diferite competențe.

În același timp, atribuții specifice în intervenția în acest tip de cazuri sunt conferite și echipelor intersectoriale locale pentru prevenirea și combaterea exploatării copiilor prin muncă (EIL) care pot avea atribuții și în domeniul violenței asupra copilului și al violenței în familie.

Componența EIL este stabilită prin hotărâre a consiliului județean/local în cazul sectoarelor municipiului București, EIL este coordonată de DGASPC, iar membrii acesteia sunt reprezentanți ai următoarelor instituții:

- DGASPC;
- inspectoratul județean de poliție/Direcția Generală de Poliție a Municipiului București și unități de poliție ale sectoarelor;
- inspectoratul de jandarmi județean/Direcția Generală de Jandarmi a Municipiului București;
- direcția județeană de sănătate publică/Direcția de Sănătate Publică a Municipiului București;
- inspectoratul școlar județean/Inspectoratul Școlar General al Municipiului București;
- inspectoratul teritorial de muncă;
- organizații neguvernamentale.

Identificarea situațiilor de violență asupra copilului se realizează de către profesioniștii care interacționează cu copilul în diverse domenii de activitate, în sistemul public sau privat: protecția copilului, asistență socială, sănătate, educație, poliție, justiție etc.

Pentru asigurarea unei intervenții prompte și eficiente în interesul copilului, îndeplinirea obligației prevăzute de Legea nr.272/2004 (republicată) privind protecția și promovarea drepturilor copilului referitoare la semnalarea posibilelor situații de violență asupra copilului, reprezintă una dintre etapele fundamentale menite să faciliteze notificarea cu celeritate a acestor cazuri către autoritățile responsabile, dar și colaborarea constantă cu instituțiile abilitate în investigare, în condițiile în care colaborarea dintre diverșii profesioniști este esențială și pentru adunarea de informații necesare în vederea evaluării situațiilor de violență asupra copilului.

În vederea unei instrumentări adecvate a acestor cazuri, autoritățile locale pot constitui liste cu experți, care pot fi consultați în situația în care acest lucru se impune.

DATE STATISTICE PRIVIND INCIDENȚA SITUAȚIILOR DE VICTIMIZARE A

MINORULUI LA NIVEL NAȚIONAL

Pe parcursul anului 2014, conform ANPDCA, distribuția cazurilor pe tipuri de abuz asupra copiilor a fost următoarea:

- abuz fizic -1049 cazuri;
- abuz emotional - 1680;
- abuz sexual - 562;
- neglijare - 8817;
- exploatare prin muncă - 236 cazuri;
- exploatare sexuală - 28;
- exploatare pentru comiterea de infracțiuni - 170 cazuri.

Rezultă astfel, ca, totalul cazurilor înregistrate în anul 2014 la nivel național de către ANPDCA sunt 12542. Serviciile menționate de care au beneficiat copiii victime în situațiile de abuz menționate sunt: consiliere psihologică - 7131 copii, psihoterapie - 49 copii, servicii medicale - copii 221, servicii educaționale -250 copii, consiliere juridică - 6075 copii.

Totodată, din raportul Ministerului Public pe anul 2014, situația minorilor inculpați trimiși în judecată este de 2966 cazuri, comparative cu anul 2013 în care numărul minorilor inculpați trimiși în judecată era de 4431.

De asemenea, raportul Ministerului Public pentru anul 2014, atrage atenția asupra numărului mare de infracțiuni comise în familie și anume, copii victime ale părinților, astfel: 105 copii victime ale infracțiunilor contra persoanei; 7 copii victime ale omorului; rele tratamente aplicate copiilor - 22 cazuri; 27 victime ale violului dintre care 26 minori; 778 copii victime ale abandonului familial; 21 copii victime ale lovirilor sau altor violențe.

Conform Direcției Naționale de Probațiune în anul 2014 au fost întocmite 1011 evaluări ale copiilor aflați în executarea unei măsuri educative. Conform graficului de mai jos se observă supravegherea modului în care copiii au respectat măsurile impuse de instanță:

Sursa: Preluare Direcția Națională de Probațiune, 2014

BUNE PRACTICI PRIVIND EVALUAREA COPILULUI VICTIMĂ

Un aspect relevant în constituirea unor abordări integrate de evaluare și intervenție în cazul copiilor victime sau copiilor martori în procesul de administrare a justiției se referă la **formarea echipelor multidisciplinare și multisectoriale, prin implicarea specialiștilor din sfera protecției drepturilor copilului și a specialiștilor din sfera**

aplicării legii.

Astfel, în cadrul proiectului AUDIS Parteneriat interinstituțional și intersectorial pentru punerea în aplicare a **celor mai bune practici privind audierea minorilor** s-a vizat munca în echipă a profesioniștilor care au atribuții/responsabilități în ceea ce privește audierea minorului victima și/sau minorului în conflict cu legea: **judecatori, polițiști, jandarmi, procurori, avocați, psihologi, lucratori sociali.**

O altă bună practică se referă la operaționalizarea echipei de intervenție multidisciplinară și interinstituțională privind copiii exploatați și aflați în situații de risc de exploatare prin muncă, copiii victime ale traficului de persoane, precum și copiii români migranți victime ale altor forme de violență pe teritoriul altor state

Componenta EIL este stabilită prin hotărâre a consiliului județean/local în cazul sectoarelor municipiului București, EIL este coordonată de DGASPC, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 867/2009 privind interzicerea muncilor periculoase pentru copii, iar membrii acesteia sunt reprezentanți ai următoarelor instituții:

- DGASPC - Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului;
- IJP - Inspectoratul Județean de Poliție/Direcția Generală de Poliție a Municipiului București și unități de poliție ale sectoarelor;
- IJD - Inspectoratul de Jandarmi Județean/Direcția Generală de Jandarmi a Municipiului București;
- DJSP - Direcția Județeană de Sănătate Publică/Direcția de Sănătate Publică a Municipiului București;
- ISJ - Inspectoratul Școlar Județean/Inspectoratul Școlar General al Municipiului București;
- ITM - Inspectoratul Teritorial de Muncă;
- ONG - organizații neguvernamentale.

În mod concret, la nivel de bună practică se pot evidenția serviciile specializate pentru consilierea copiilor care dezvoltă activități de informare și promovare a serviciilor oferite în interesul superior al copiilor expuși la abuz, neglijare și exploatare, iar comunitatea este informată și implicată în soluționarea cazurilor de abuz, neglijare și exploatare

Servicii de evaluare, informare și consiliere a copiilor victime ale violenței la nivelul DGASPC-urilor

Etapa	Operațiunea
-------	-------------

Realizarea materialelor promoționale	-la nivelul CJICA se realizează materiale promoționale, broșuri pentru copii, părinți, profesioniști și alți membri ai comunității, care conțin informații relevante despre rolul său în comunitate
Planificarea serviciilor și intervențiilor	<ul style="list-style-type: none"> - CC realizează campanii de informare, educare și comunicare a comunității cu privire la problema abuzului, neglijării și exploatării - CC implică familii, alte instituții în realizarea de campanii de promovare și prevenire a abuzului, neglijării și exploatării - realizează campanii de prevenire a abuzului, neglijării și exploatării de fiecare dată când are ocazia, profitând de zilele internaționale și naționale care fac referire la acest fenomen - oferă date relevante mass-mediei și face cunoscute evenimentele organizate - aceste informații sunt oferite prin purtătorul de cuvânt al DGASPC, cu acordul Directorului General -responsabilizarea și sensibilizarea instituțiilor/ONG-urilor privind implicarea în campanii de informare și prevenire a A/N/E
Colaborare cu alți specialiști	<ul style="list-style-type: none"> -CJICA colaborează permanent cu profesioniștii, autoritățile administrației locale și serviciile de specialitate din cadrul rețelei de intervenție în situațiile de A/N/E a copilului în vederea reabilitării și reintegrării în comunitate. -Personalul CJICA care are suspiciunea sau identifică situații de A/N/E din rândul solicitărilor directe, trebuie să semnaleze aceste cazuri autorităților abilitate - poliție, primăria de domiciliu - specialiștii CJICA demarează campanii de promovare și de prevenire a A/N/E cu specialiști din alte instituții abilitate - se întocmesc Protocoale de colaborare în vederea demarării de acțiuni de prevenire și combatere a A/N/E asupra copilului

Furnizarea serviciilor și realizarea intervențiilor la nivelul Centrelor specializate din cadrul DGASPC-urilor

- realizarea acțiunilor concrete pe care acordarea de servicii/prestații sociale și derularea intervențiilor specifice le presupune, conform termenelor și periodicității stabilite în plan de comun acord cu persoanele implicate
- se va încheia contractul cu familia, document care menționează condițiile în care se vor oferi serviciile și intervențiile, precum și responsabilitățile specifice pe care fiecare parte implicată le are de îndeplinit în perioada de timp stabilită
- CJICA încheie Protocoale de colaborare cu instituții/ONG-uri pentru oferirea de servicii familiilor aflate în evidența centrului
- Consilierea va fi inițiată în maxim 72 de ore de la înregistrarea cazului în registrul de consiliere, luând în considerare gravitatea situației și numărul de cazuri active per consilier
- Activitatea de consiliere se desfășoară individual sau în grup, într-un spațiu special amenajat și securizant pentru client, iar durata unei ședințe de consiliere este

de maxim 45 de minute

- Consilierea este o activitate planificată, cu obiective specifice, care în cazul celei de grup sunt negociate cu clienții

- Consilierea se face pe baza unui contract cu familia, fiind avizate de șeful de centru, și fiind adaptat nevoilor fiecărui client în parte

- Pe tot parcursul activității de consilieri, copiii care au împlinit 10 ani, precum și familia, sau după caz, reprezentantul legal al acestuia au acces la datele din dosarul de consiliere a copilului, numai dacă acest lucru nu intervine interesului superior al copilului. În cazul în care unele date din dosar pot pune în pericol securitatea și dezvoltarea copilului, șeful de centru poate decide restricționarea accesului persoanelor menționate anterior la aceste date pe o perioadă determinată de timp și acest fapt se consemnează de către psiholog în dosarul de consiliere a copilului, împreună cu motivația acestui fapt.

- Datele din dosarul de consiliere a copilului sunt confidențiale și nu pot fi dezvăluite altor profesioniști care nu fac parte din echipa multidisciplinară, cu excepția prevederilor din Codul de Procedură Penală

- CJICA oferă sau asigură accesul la servicii de consiliere pentru agresori în vederea responsabilizării pentru situațiile de abuz, neglijare și exploatare a copilului și schimbării comportamentelor și practicilor abuzive

- Managerul de caz inițiază demersurile necesare pentru realizarea evaluării și consilierii agresorului.

- Realiza cu acordul în scris al acestuia sau la solicitarea instanței și se realizează de către personal de specialitate pregătit în acest sens.

- CC informează agresorul cu privire la existența serviciilor de consiliere în cadrul centrului sau oferite de alți furnizori de servicii

- Înaintea începerii consilierii propriu-zise, agresorul trebuie evaluat din punct de vedere psihologic de un specialist din cadrul centrului,

- Se identifică riscurile la care se expune psihologul, și se asigură securitatea specialistului

- Pe tot parcursul consilierii agresorului, psihologul responsabil ia măsurile necesare pentru ca agresorul să nu se întâlnească cu copilul.

- Intervenția multidisciplinară realizată în situațiile de A/N/E este adecvată și securizantă pentru copil, prin evitarea și combaterea revictimizării acestuia prin interviuri repetate

- După caz, CC asigură înregistrarea documentelor care atestă prezența leziunilor și a altor consecințe ale A/N/E asupra copilului, inclusiv prin fotografiere, precum și prin înregistrarea audio-video a interviurilor cu copilul în cursul evaluării detaliate

- Toate înregistrările, fotografierea se realizează cu acordul copilului, ținând cont de gradul său de maturitate, precum și cu informarea și acordul scris al familiei sau a reprezentantului legal. La solicitarea copilului cu vârsta peste 14 ani, interviul poate avea loc fără acordul familiei/reprezentantului legal

- Înregistrările nu pot fi folosite ca material didactic, decât cu acordul copilului și al reprezentantului legal și cu respectarea intimității, imaginii.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI DE BUNĂ PRACTICĂ

Din analiza datelor existente, a metodelor de evaluare și intervenție și a sistemului de servicii oferite copilului victimă sau martor al unor infracțiuni, reies următoarele:

Discutarea și analizarea acestor situații/ contexte de risc precum și exersarea estimării corecte a unor cauze și consecințe reprezintă obiective și măsuri de prevenire care scad riscul implicării copilului în alte situații de victimizare. Prevenirea comportamentelor de risc la nivel individual și familial, prin aplicarea unor standarde de calitate a protecției sociale vor duce la diminuarea riscului de revictimizare a copilului.

Din multitudinea de intervenții care se realizează în cazurile cu copiii victime se constată utilizarea unui instrumentar la nivelul protecției sociale a copilului, care se dovedește de cele mai multe ori ca fiind neadaptat situației în care se găsește acesta dar și neintegrat în contextual cotidian al traumei înregistrate în trecut. În acest context, analiza din punct de vedere științific prin elaborarea și adoptarea unor standarde de calitate optime care se vor constitui în instrumente științifice adecvate problematicei copilului victimă sau martor al unor infracțiuni de abuz și populației din România va standardiza intervențiile și va genera o abordare distinctă care este caracteristică și acestor tipuri de trauma.

Revictimizarea prin adoptarea unor standarde de asistență socială optime este o provocare considerabilă în contextul României, dând un gen extensiv discriminării.

În România, obiectivul prioritar este acela de a continua eforturile de de diminuare a riscului de victimizare a copilului prin finanțarea serviciului aflat la nivelul DGASPC-urilor care acordă asistență în aceste cazuri, investigarea și urmărirea în justiție a celor care se fac vinovați de comiterea acestei infracțiuni, instruirea personalului din domeniul aplicării legii, armonizarea legislației, impunerea sancțiunilor și încurajarea în vederea transpunerii în practică a Directivei 2012/29/UE.

În concret, principalele concluzii desprinse din analiza serviciilor acordate la nivelul DGASPC-urilor pe baza rapoartelor de activitate în anul 2014 au fost următoarele:

- necesitatea respectării principiului celerității la instituirea măsurilor de protecție specială (în situația instituirii măsurii de protecție specială a plasamentului în regim de urgență, atât cauzele cât și redactarea comunicării trebuie să se facă în regim de urgență, în cursul aceleiași zile)
- se impune suplimentarea numărului de judecători pentru cauzele cu minori
- sunt necesare și alte surse de informare la nivelul instanței în vederea dispunerii unei măsuri de protecție specială

- respectarea interesului superior al copilului trebuie să fie foarte bine fundamentată de către magistrați în judecarea cererilor accesorii de încredințare a copiilor
- necesitatea reglementării punerii în executare a hotărârilor de încredințare a copilului
- necesitatea introducerii în cuprinsul dispozitivului hotărârilor judecătorești a recomandărilor privind consilierea sau după caz medierea părinților
- este necesară unificarea competențelor judiciare în materie, deoarece în prezent potrivit legii, aceste competențe sunt partajate
- măsurile de asistență post-penală, pentru minorul delincvent, nu sunt suficiente și adecvate pentru a permite reintegrarea sa socio-profesională și educativă
- specializarea magistraților pentru cauzele cu minori este indispensabilă pentru buna funcționare a sistemului justiției pentru minori
- necesitatea înființării de complete, secții specializate pentru minori și familie și spații adecvate nevoilor copilului.

Recomandări de bună practică în interviewarea minorilor victime

În momentul în care devine necesară interviewarea unui copil victimă, trebuie luate în considerare următoarele linii directoare și aplicate în practică atunci când se fac aranjamentele pentru interviu:

- Asigurați-vă că există o persoană care asistă copilul pe tot parcursul interviului. Această persoană ar putea fi o rudă, dar numai în cazul în care nu există vreo suspiciune că aceea rudă este implicată în abuzarea copilului. În acest caz, ar putea fi un asistent social sau o persoană care a avut grijă de copil din momentul în care a fost salvat. În cazul în care nu există o rudă demnă de încredere, atunci ar trebui numit un tutore legal.
- În cazul în care copilul este străin și nu vorbește sau nu înțelege limba locală, asigurați-vă că există o persoană care va avea rol de interpret și care va traduce într-o manieră simpatetică.
- Genul ofițerului de investigație și al interpretului poate fi important; un copil care a fost abuzat sexual și/sau fizic de către bărbați se va simți probabil mai în siguranță în prezența unor femei.
- Evitați să luați mai multe interviuri odată. Dacă este posibil, faceți aranjamente pentru un singur interviu, luând în calcul timpul necesar pentru a implica în planificarea interviului toate autoritățile relevante. Aveți grijă să evitați intimidarea copilului punându-l în prezența prea multor persoane, dar pe de altă parte, este la fel de important să vă asigurați că persoana interviewată (copilul) nu va fi supus mai multor interviuri, riscând în felul acesta să re-

trăiască, în mod repetat experiența de abuz. Toate persoanele care vor participa la interviu trebuie să înțeleagă foarte clar ce rol are fiecare.

- Folosiți întotdeauna un limbaj simplu, ținând cont de vârsta, maturitatea aparentă și dezvoltarea intelectuală a copilului. Folosiți un vocabular pe măsura înțelegerii copilului, potrivit nivelului său de dezvoltare.
- Sub nici o formă, suspectul sau orice altă persoană care poate fi asociată acestuia nu trebuie să fie prezenți.
- Copilul trebuie să fie protejat total de orice contact cu mass-media.
- Înregistrați interviul pe suport video sau măcar pe o casetă audio dacă este posibil (sau folosind orice alt tip de aparatură electronică). În cazul în care interviul este notat în scris, asigurați-vă de acuratețea sa, verificând cele scrise împreună cu copilul la sfârșitul fiecărui răspuns.

Locația în care se desfășoară interviul este de asemenea foarte importantă, deoarece poate afecta în mod semnificativ disponibilitatea de a răspunde a copilului. În mod ideal, locația ar trebui să fie:

- Comfortabilă, prietenoasă și atrăgătoare, atât pentru copii, cât și pentru ofițerii de poliție.
- Să-i atragă pe copii prin lucruri cu păpuși, cărți de colorat și creioane pentru copiii mai mici sau prin finisaje colorate pentru cei mai mari.
- Zonă privată și liniștită.

Dacă secția de poliție nu este o locație potrivită, ar trebui făcute aranjamente cu o organizație neguvernamentală pentru ca interviul să se desfășoare la sediul acesteia.

În cazul în care camera de interviu este echipată cu o oglindă, astfel încât, interviul să poată fi urmărit din afară, precum și cu un sistem de înregistrare video, calitatea investigației se va îmbunătăți.

Pregătirea pentru interviu

Acest lucru presupune obținerea, înainte de interviu, a unor informații elementare despre copil. Astfel de informații pot fi obținute chiar de la copil, dar în acest caz, ar trebui să se ia copilului un interviu informal, în care să se discute doar despre datele sale biografice și istoricul său social. Odată obținute aceste date, nu doar că îl vor ajuta pe ofițerul de poliție să situeze copilul în ancheta penală, ci și să construiască o relație specială cu acesta pe parcursul interviului oficial de mai târziu. Întrebările interviului trebuie stabilite dinainte, pentru a se asigura că sunt acoperite toate elementele infracțiunii investigate. Ofițerul de poliție trebuie să se intereseze ce măsuri vor fi luate sau au fost deja luate pentru a proteja copilul și care sunt planurile pentru viitorul apropiat al copilului, astfel încât să fie pregătit să răspundă la eventualele întrebări ale copilului pe această temă.

Pe parcursul interviului persoana care interviează copilul trebuie să evite întrebările ce ar putea crea copilului confuzie sau teamă. Așadar, ofițerul de investigație trebuie:

- Să rămână calm și să se poarte atent cu copilul pe parcursul interviului. Să privească în ochi copilul și cu interes și să îi vorbească dintr-o poziție la nivelul ochilor săi.
- Să evite să se încrunte, precum și să folosească un limbaj al corpului care să-i inducă copilului o atitudine negativă.
- Să aibă înțelegere față de nevoile primare ale copilului, nevoia de merge la toaletă, de a bea ceva, de a nu putea sta nemișcat pentru o perioadă prea lungă.
- Să folosească orice fel de informație pe care o are despre copil într-un mod care să-l determine să se simtă confortabil și în siguranță în prezența sa, fiind dispus să vă dezvăluie probleme delicate.
- Să manifeste întotdeauna o atitudine afectuoasă față de copil, dar să evite să-l atingă. Persoana care asistă copilul la interviu poate însă să atingă copilul dacă acesta devine stresat.
- Să explice cum va fi înregistrat interviul și că trebuie să vorbească rar și clar.
- Să le facă cunoștință cu celelalte persoane prezente și să le explice ce rol are fiecare.
- Să fie foarte sincer în legătură cu motivul pentru care li se ia interviul, precum și în legătură cu contextul unui proces penal dar folosind un limbaj și cuvinte pe înțelesul copilului.
- Să nu emită judecăți sau să își arate neplăcerea în cazul în care copilul dezvăluie detaliile abuzului sau exploatării suferite.
- Să nu ofere copilului stimulente pentru faptul că stă de vorbă cu el.
- Să nu întrerupă copilul decât dacă este nevoie să clarifice o informație pe care a oferit-o copilul.
- Să evite să pună întrebări care sugerează răspunsul. Trebuie să permită copilului să își spună povestea în felul său și în ritmul său.
- Să evite să pună mai multe întrebări odată.
- Să evite să întrebe „De ce”, pentru că acest tip de întrebări îl vor face pe copil să se simtă responsabil pentru că și-ar fi provocat propria victimizare.
- Să explice copilului că i se garantează siguranța și ce se va întâmpla odată ce interviul va lua sfârșit. Explicați-i inclusiv că este posibil să aibă loc un proces penal, care va fi rolul copilului în acel proces și care sunt măsurile care s-au luat pentru a proteja copilului împotriva agresorului.
- Să specifice clar copilului că nu este obligat să depună mărturie dacă nu dorește să o facă. Acest lucru poate presupune explicarea modului în care vor fi folosite informațiile obținute pe parcursul interviului.
- Să permită copilului să pună orice întrebare consideră el că este importantă. Să fie cinstit în răspunsurile sale.
- Să repete copilului care sunt mărturiile pe care le-a depus, folosind

cuvinte pe înțelesul său și să-i dea posibilitatea să facă adăugări la declarațiile sale sau clarificări de conținut.

- Dacă cel mic este de origine străină, ofițerul trebuie să afle dacă dorește să se întoarcă în țara lui și la familia lui. Trebuie să verifice care sunt preferințele lui, ce origini are, dar fără să facă promisiuni despre ce se va întâmpla în viitor. Va numi un tutore legal.

După cum se poate constata, este deosebit de importanta cunoasterea si aplicarea **tuturor dispozitiilor legislative** existente referitoare la copiii victime, precum si abordarea tuturor aspectelor legate de cunoasterea copilului, a etapelor de dezvoltare psihologica ale acestuia, cu implicatii directe asupra conduitei de urmat din partea celui care instrumenteaza cauza, precum si identificarea si **implementarea unor bune practici in materie de audierea copilului victima a unei infractiuni.**

*(...) Audierea minorilor victima trebuie sa fie facuta in principiu de o **echipa pluridisciplinara** formata din politist, procuror, psiholog si asistent social (In prezent, un copil trebuie sa compare in mod succesiv in fata mai multor persoane pe care nu le cunoaste, adulte, care lucreaza in institutii impozante, austere nu fac decat sa-l streseze suplimentar si sa-i adanceasca suferintele psihice.*

Ideal ar fi ca minorul sa fie audiat de cat mai putine dati. In prezent, acesta este ascultat cu ocazia sesizarii initiale de familie sau de persoanele ce-l au in grija, apoi de politistul care inregistreaza plangerea, de procuror ; in fata instantei de judecata - in faza de cercetare judecatoreasca, poate fi ulterior audiat in faza de control judiciar (in apel) si in fata instantei de recurs. Pot urma discutiile cu psihologul terapeut si impactul cu presa, care in genere, mediatizeaza astfel de cazuri. In toate aceste etape procesuale, minorul intalneste spatii deschise, austere, intrand in contact cu persoane fata de care poate simti jena, rusina.

Audierea minorului, o singura data, de o echipa de **specialisti formati in tehnica audierii minorilor victima**, inregistrarea declaratiei cu mijloace audio-video ar scurta la maximum numarul audierii lor si ar manifesta sensibilitate fata de victimele minore.

In acelasi sens, s-ar impune crearea unor **spatii afectate exclusiv audierii minorilor**, care sa fie dotat cu mijloace audio-video discret amplasate, eliminarea pe cat posibil a contactului copilului cu alte persoane care populeaza in mod obisnuit sectiile de politie sau unitatile de parchet.

Cercetarea Fundației Centrul de Resurse Juridice a arătat de asemenea **bune practici și eforturi** depuse pentru a proteja copilul și a asigura o justiție adaptată nevoilor copilului, uneori chiar contestând sau mergând mai departe de regulile și procedurile existente. Unii specialiști și instituții atât din domeniul social cât și din cel juridic sunt proactivi, dezvoltă bune practici sau încheie parteneriate formale sau informale cu scopul de a asigura interesul superior al copilului. Unii judecători, de exemplu, iau

copilul victimă în biroul lor înainte de audiere, pentru a evita ca acesta să se întâlnească cu făptuitorul în timp ce așteaptă. În Timișoara, unii dintre copii victimă ai traficului sunt audiați de poliție la sediul unui ONG care oferă asistență acestor victime.

Cu toate acestea **cercetarea a arătat și existența unor bune practici și eforturi pentru a proteja copilul**, a crea spații mai prietenoase pentru audierile copiilor, a folosi abordări adaptate nevoilor copiilor (cum ar fi faptul că judecătorul își dă jos roba, oferă dulciuri sau mere copiilor, personalul instanței care aduce jucării copiilor de la proprii lor copii, specialiști din domeniul social care arată copiilor ce urmează să fie audiați poze cu instanța, etc...) sau pentru a crește nivelul de cooperare între instituții. În plus, câțiva specialiști au menționat că trebuie să facă „improvizații”, uneori în parteneriat cu actori ai societății civile, pentru a depăși lipsurile structurale. Privind din contextul sistemului de justiție așa cum a fost descris în cadrul cercetării, **observăm că aceste eforturi sunt determinate de profesioniști proactivi și dedicați sau de inițiative izolate și la scară mică mai degrabă decât inițiative ce provin din partea sistemului.**

Nu trebuie omis faptul că, în cadrul procesului de recuperare psihologică, managementul de caz este foarte important. Managementul de caz este un proces step-by-step de rezolvare a problemei care urmează o serie de sesiuni de consiliere, interviuri, decizii și multe alte procese, asumate și distribuite echipei multidisciplinare, la diferite niveluri ale contactului personal.

Principalele trăsături ale abordării de rezolvare a problemei sunt foarte cunoscute în teoria și practica profesiilor de sprijin. În mod esențial, paradigma izvorăște din domeniile psihologiei, în special al creativității, cu rădăcini adânci în psihologia rezolvării creative a problemei. Are un loc „natural” în sfera managementului de caz al victimelor pentru că se focalizează pe schimbare.

Copilul victimă a unor experiențe repetate de neglijare, abuz fizic și/sau sexual are un risc crescut de **revictimizare**. Cel mai important factor de menținere a riscului de revictimizare a fost identificat ca fiind disfuncțiile la nivelul percepției situațiilor de risc. Intervenția implică și prevenirea revictimizării prin învățarea copiilor să evalueze și să estimeze în mod corect diferite situații de risc.

Un copil victimă a traficului în scopul exploatarei prin muncă are un risc mai mare de a fi implicat în munci ilicite cum ar fi traficul de droguri și datorită acestor subestimări cognitive ale unor situații de risc. Discutarea și analizarea acestor situații/contexte de risc precum și exersarea estimării corecte a unor evenimente și consecințe reprezintă obiective de intervenție care scad riscul implicării copilului în alte situații de exploatare. Prevenția comportamentelor de risc cum ar fi consuliului de droguri și comportamentele sexuale neprotejate a copiilor care au fost victime ale traficului cuprinde analiza percepției riscului și a situațiilor/contextelor de risc.

Din multitudinea de intervenții care se realizează în cazurile de exploatare sexuală se

constată utilizarea unui instrumentar psihologic care se dovedește de cele mai multe ori ca fiind neadaptat situației în care se găsește copilul dar și neintegrat în contextual cotidian al traumei înregistrate în trecut de către acesta. În acest context, analiza din punct de vedere științific prin elaborarea și adoptarea unor instrumente științifice valide adecvate problematicii copilului victimă a traficului de ființe umane și populației din România va standardiza intervențiile și va genera o abordare distinctă care este caracteristică și acestor tipuri de trauma.

S-a constatat că, violența asupra copilului minor se petrece: **în familie, abuzatorii fiind rudele copilului; în afara familiei, autorii nefăcând parte din familie; în instituțiile de îngrijire a copiilor pe termen lung, unde putem afirma ca acești copiii instituționalizați de cele mai multe ori sunt de două ori victimizați: o dată în mediul din care provin și a doua oară în centrele de plasament care de fapt, au rolul de a-i ocroti și îngriji pe acești copiii.** Înșă, vârsta, fragilitatea morfoconstituțională, experiența de viață săracă sunt factori ce măresc coeficientul de vulnerabilitate victimală.